

פניני חינוך מהפרשה

חינוך מהפרשה - נשא תש"פ

לכל ילדה או נערה יש את הפעם הראשונה שבה היא מכינה עוגה בכוחות עצמה. לבד.

נתאר לעצמנו סגנון של תגובת האם, לאחר שיצאה העוגה מהתנור:

"תראי, נכון שהעוגה נמוכה ולא מספיק אפויה מכל הצדדים, וגם יצאה קצת קשה, וחסר בה קצת סוכר.... אבל לא נורא, בסך הכל זו פעם ראשונה שלך, אני מקווה שבפעם הבאה היא תיראה יותר טוב"...

האם תגובה בסגנון זה נותן מוטיבציה לילדה להכין שוב עוגה?

לעומת זאת, אם נשבח את הילדה (ואת העוגה) בהתפעלות, "וואו, בשביל פעם ראשונה זה מדהים, יש הרבה כאלה שבפעמים הראשונות יצא להם הרבה יותר גרוע... ממש נפלא".

אין צורך להסביר.

יחד עם זאת, אפשר כמובן להדריך מה לשפר, בכדי שבפעם הבאה התקלות לא יחזרו על עצמם.

***

הכלי הבסיסי דרכו אפשר להתנהל נכון מול האחר או השונה, יהיה אשר יהיה, הוא דווקא כאשר אדם יוצא מתוך עצמו, מתנתק מתוך מבטו העצמי, מתעלה מעל רצונותיו ודעתו האישית, ומתמקד במה שהאחר צריך לקבל ולראות, לשמוע, לחוש ועוד.

יסוד העניין יושב על בחינה אמונית עמוקה בה האדם מרגיל את עצמו בכל סיטואציה, כללית ופרטית, לראות את נקודת האור שבה, אפילו שקשה ולעיתים כואב.

ויעיד על כך המעשה המרטיט הבא:

בריכה של דם ואפר

מחנה המוות מיידאנק ניצב בפאתי העיר לובלין. איש מתושביה אז, לא יכל לנקות עצמו ולומר שלא היה עד למראות הזוועה ולזעקות שעלו משם. מיידאנק היה אחד מהמחנות המזוועיים

להחליף כובע - כיצד היינו מרגישים לו היינו...

אחד הכלים הידועים דרכם אפשר לבחון את הנהגתנו כלפי תלמידנו-ילדינו, הוא באמצעות "החלפת הכובע", כלומר, לשנות את סגנון החשיבה הרגיל שלי ולחשוב כיצד הייתי מרגיש לו אני עצמי הייתי נמצא באותה סיטואציה. למשל, כיצד אני מרגיש כאשר פונים אלי בסגנון או ביטוי שאינו מכבד, כיצד ארגיש אם יבקרו אותי בקול גדול, או יעירו לי בפני רבים והדוגמאות בזה רבות.

קולות מחדר המפקח

נתאר לעצמנו כיצד ירגיש מחנך שביום מן הימים תגיע לאוזניו קטעי שיחה מחדר המפקח היושב עם הורים מתלוננים, כשבעצם הוא עצמו נשוא השיחה ביניהם. וכדלהלן:

"תראו, יש לנו בעיות עם המחנך הזה, אתם לא הראשונים שמתלוננים עליו, אבל כרגע אין מה לעשות, פשוט לעבור את השנה וזהו".

הבה ננסה להיכנס לליבו של אותו מחנך, מה הוא חווה ברגעים אלו, כיצד הוא מרגיש, מה עובר לו בראש ומה הוא חושב, האם לאחר ששמע את הדברים שנאמרו עליו עדיין תהיה לו מוטיבציה להמשיך וללמד בחשק ובשמחה, הגם שייתכן שסוג הביקורת שנאמרה עליו היא מוצדקת ונכונה לכל הפחות בחלקה.

כעת, נחליף כובעים ונחשוב כיצד מרגיש תלמיד ששומע, מרגיש, או מבין בעקיפין מתוך כל מיני רמזים שקופים ואמירות מפורשות, מה צוות ההנהלה חושבים ואומרים עליו, משפטים כדוגמת "אין מה לעשות איתו, רק צריך לחכות שתעבור השנה איתו וזהו".... סוג של ברכת "ברוך שפטרנו"....

ונשאל, האם יש תועלת באמירה זו? האם לאחר מכן יש לו מוטיבציה וכח רצון ללמוד או להתקדם?!

רצון ומוטיבציה - מול תחושת כישלון

רוזובסקי זצ"ל, מי שהיה באמת לצידו ורומם את רוחו היה הגאון רבי זלמן.

שידוע הדבר שרבי שמואל היה רגיש מאוד, ואחרי המלחמה היה מאוד שבור, ואילו רבי זלמן היה מטבעו איש שמח והוא זה שרומם את רוחו של רבי שמואל בכל השלבים והתלאות שעברו כאן בארץ אחר השברון הגדול שאיבדו את כל בני משפחתם.

וידוע ששררה ביניהם ידידות גדולה ועצומה, כאשר למעלה משש שנים למדו בחברותא בכולל לומז'ה בפתח תקווה שלושה סדרים. (אגב, לא כל אחד יכל ללמוד חברותא עם ר' שמואל כיון שהיה צריך להכיר את הקו והסגנון שלו בלימוד).

נס הצלתם של ראשי הישיבה

הקשר של גדולי התורה הללו היה מופלא ביותר, ואף סיפור נס הצלתם היה בהשגחה עלילאית.

ביום כ"ג באדר ב' תרצ"ה חשכו המאורות בגרודנא. רב העיירה, הגאון רבי מיכל דוד רוזובסקי זצ"ל, נלקח לבית עולמו. ושני בנים השאיר אחריו, הבן הבכור – רבי יהושע העשיל, והבן הצעיר – רבי שמואל. ויכוח התעורר בין בני הקהילה למשפחת הרב, מי מבני הרב ימלא את מקומו, הקהילה טענה כי אמנם רבנות עוברת בירושה, אך זכותה של הקהילה להחליט מי מבין הבנים ימונה לרב הקהילה, וראשי הקהילה רוצים שהבן, רבי שמואל, הוא שישב תחת כיסא אביו, ואילו המשפחה טענה כי הרבנות מגיעה לבן הגדול, הרב יהושע העשיל.

מִרְן הגאון הגדול רבי חיים עוזר גרודזינסקי זצוק"ל נבחר להיות הבורר בדין תורה זה. בטרם החל הדיון, נסע רבי שמואל בעצמו אל רבי חיים עוזר, והודיע לו שהוא אינו חפץ כלל ברבנות ושכנעו בכל הכח כי אחיו, רבי יהושע העשיל, ראוי להיות ממלא מקום אביו יותר ממנו, פגישה זו היתה ההיכרות הראשונה בין רבי שמואל לרבי חיים עוזר, אך לא האחרונה, כי הקשר ביניהם לא הופסק בזאת.

רבי שמואל לא הסתפק בצעד זה כדי לגרום לכך שלא ימנו אותו אלא את אחיו, חבריו מספרים כי בתקופת הפולמוס אודות מינוי הרב, ראו את רבי שמואל נוהג מנהגים שאינם ראויים לכבודו, כגון הליכה בין דוכני הירקות בשוק ובירור מחירים של מוצרים שונים, והכל כדי שיעריכו אותו פחות, ובכך ירד מעמדו בעיניהם ויגדלו סיכוייו של אחיו להתמנות לרב העיירה.

ואכן, פסק הדין יצא מאת הדיין למנות את האח הגדול - רבי יהושע העשיל, כרצון המשפחה. ראשי הקהילה אמנם קיבלו עליהם את הדין, אך כנראה שלא כל כך באהבה. רבי שמואל הרגיש בכך והיטב חרה לו הדבר, הוא לא יכול היה לשאת את

ביותר, והוא עומד בקפאונו ובחוסר חיותו, עד עצם היום הזה. הרבה עדויות מזעזעות סופרו משך השנים על מה שהתרחש שם.

אך אחד, מזעזע במיוחד, אירע בדיוק במקום שבו ניצבנו בלב המחנה. הוא מספר על ילד בן עשר, שמפקד המחנה הנאצי ימ"ש, חית האדם, תלש באמצעות צבת את אצבעותיה של אחותו הקטנה כשהילד מתחנן על נפשה, ולבסוף הוציא את שניהם להורג. המפקד, שדרש לדעת מי גנב פרוסת לחם, סירב לקבל את גרסתו של הילד הרך כי הוא, ולא אחותו, 'גנב' את הפרוסה.

אחותו נפחה את נשמתה לאחר ייסורי תופת שעברה, הילד ניצב בלילה של כפור מחוץ לצריף ליד גופתה הקטנה, ובבוקרו של יום תלה האכזר גם אותו בדיוק באותו מקום.

סיפור הזוועה הגיע מפי אחד הניצולים שאביו ואמו לא עזבו את אדמת פולין לפני השואה, כפי שעשה אחיו עם כל משפחתו – משפחת מלר המעטירה מירושלים, עוד בשנת תרפ"ה.

בקצה המחנה, אחרי חדרי ה'טיהור' הסטרילי, חדרי ה'ניתוח' שבהם נתלשו מה'נידונים' שיני הזהב והתכשיטים, ניצבו תאי הגזים, שבהם היו שתי תעלות, שבהם הושמדו ח"י אלף יהודים. היה זה בימים האחרונים של המלחמה, כאשר הנאצים כבר צפו את מתקפת האמריקאים והרוסים, בין יושבי המחנה היה גם האדמו"ר בעל ה'אש קודש' זצ"ל. פרקי תהילים, שירת 'אני מאמין' ו'קדיש' נוטעים בנו את הכח להמשיך. על ראש הגבעה היחידה הנישאת בגיא הענק הזה, גיא ההריגה, ניצבת בריכת גֵטוֹן ענקית, ובתוכה הר של אפר. אפרם של היהודים שנאסף מכל המשרפות שבאזור. למרות הדמעות הרבות שמתערבבים בו, הוא נשאר יבש ובטהרתו.

אכן, היו רבים אשר חשבו ואף אמרו שממצב זה אין דרך חזור ח"י, וכבר לא תהיה חלילה תקומה לשונאיהם של ישראל, אך מכל מקום, גם בתוך התופת הנוראה בורא עולם שלח מלאכים לגאול את שארית הפליטה בכדי להקים שוב את שארית ישראל.

וכאשר הגיעו ארצה, תמיד היו שלוחים של מקום לבנות ולקומם את ההריסות ולהחיות לב נדכאים בכדי להעמיד שוב את עם ישראל ולהנחותו בדרך ישראל סבא.

ונביא בזה כמה דוגמאות בודדות מיני רבות:

"ידיעה" מאת הגרמ"י ליפקוביץ זצוק"ל

כשהספיד מִרְן הגאון רבי מיכל יהודה ליפקוביץ זצ"ל את מִרְן הגאון רבי זלמן רוטברג זצ"ל, אמר כך:

רוצה אני לומר לפניכם ידיעה. בכל המצבים הקשים ביותר שעברו על מורנו ראש ישיבת פונוביז', מִרְן הגאון רבי שמואל

העידה ביתו של הגרש" ששמעה מאמה ע"ה מספר פעמים שהתבטאה: חבר אמת וטוב עין שיש לאבא (ר' שמואל) זהו ר' זלמן רוטברג!

במשך שנים, בכל מיני תחנות חיו, ובפרט כאשר לא חש בטוב, היו קוראים בני משפחתו של ר' שמואל לר' זלמן רוטברג זצ"ל על מנת שיוציאו משברונו, יעודד את רוחו וישמח את ליבו, ביודעם שרק לו יש את הכח והיכולת לעשות זאת, באהבת ר' שמואל לר' זלמן.

אכן, הרבה שלוחים לו למקום, קשה לחשוב כיצד היה נוסד עולם התורה, קורס עור וגידים, ללא דמותו הגדולה של מרן הגר"ש רוזובסקי זצ"ל.

בכל דור ודור שתל הקב"ה ברחמיו המרובים אנשי אמת המופקדים על העדה, אשר ברוממות נפשם ובמסירות נפשם מעניקים את הכח ואת היכולת להמשיך את קיום עולם התורה, לחזקו ולבססו, כי הוא המעמיד והמקיים את עם ישראל במשך כל הדורות.

וכפי שתיאר זאת הגאון הרב שלמה הופמן זצ"ל ששמע מהגר"א דסלר זצ"ל, מהגר"ש כהנמן זצ"ל ומהגר"א שר זצ"ל ראש ישיבת סלבודקא, כמה דוגמאות להסביר את היסוד הזה:

כיצד לנצל כל אירוע, חיובי או שלילי, כדי להתקדם בעבודת ה'

א. שיחתו הראשונה של הרב דסלר בארץ ישראל

המשיג רבי אליהו אליעזר דסלר זצ"ל עלה ארצה לאחר השואה. הוא הגיע מאנגליה, שם שהה בשנות המלחמה. באלול הלכתי לשמוע את השיחה הראשונה שלו בארץ, בישיבת 'היכל התלמוד' בתל אביב. עד אז שמענו שיחות מוסר מרבי איזיק שר זצ"ל, מרבי יחזקאל סרנא זצ"ל ומרבי מאיר חדש זצ"ל, אבל סוג כזה של שיחה לא שמענו ולא הכרנו – כמעט בלי פסוקים ובלי דברי חז"ל. הוא דיבר מאוד יפה, היתה לו שפה עשירה מאוד.

הוא התחיל את השיחה בתיאור ההתרגשות שלו מהגעתו לארץ ישראל, והביא את הפסוק בפרשת כי תבוא:

"והיה ביום אשר תעברו את הירדן אל הארץ אשר ה' אלוקיך נותן לך והקימות לך אבנים גדולות ושדת אותם בשיד. וכתבת עליהן את כל דברי התורה הזאת בעברך למען אשר תבוא אל הארץ אשר ה' אלוקיך נותן לך ארץ זבת חלב ודבש כאשר דיבר ה' אלוקי אבותיך לך (דברים כז, ב-ג).

המצב הזה שהוא רצוי להם יותר על חשבוננו של אחיו, ובצדקותו ובענוותנותו החליט כי הוא יעזוב את גרודנא ואת האזור כולו, ובכך קיווה כי הוא יישכח מליבם של בני הקהילה, ויקל עליהם לקבל את מרותו של אחיו ברצון.

ספקות רבים היו לרבי שמואל על הצעד שהוא עומד לעשות, צדדים רבים היו לכאן ולכאן ולכן החליט לערוך גורל הגר"א כדי ליישב את הספק, ואכן הפסוק שיצא בגורל הוא: "ויאמר ה' אל אברם לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר אראך, ואעשך לגוי גדול ואברכך ואגדלה שמך והיה ברכה".

תוצאת הגורל הכריעה את הספק ורבי שמואל שם פעמיו לארץ ישראל, לימים הבינו כי מידותיו הנעלות ואצילותו המופלאה בויתרו על כס הרבנות, היא שגרמה לו להינצל מציפורני הנאצים ימ"ש.

לא ניתן לסיים את הסיפור מבלי לציין כי אף את חלקו בהרבצת התורה לא הפסיד רבי שמואל. הוא עמד בראשה של ישיבת פוניבז'. שיעוריו משכו תלמידים רבים, השפעתו הלמדנית היתה רבה והיא נפוצה ברחבי עולם הישיבות.

כוחו של ויתור!

אציין את שידוע אודות הגאון רבי זלמן זצ"ל, שבבחרותו, כאשר למד בגרודנא, קיבל צו גיוס מהשלטונות שאי אפשר היה להיפטר ממנו... הוא ניסה להימלט מקיום הצו אך ידו הארוכה של הצבא השיג אותו ובסופו של דבר הוא גויס. כאשר שמע ראש הישיבה, הגאון רבי שמעון שקאפ זצ"ל, את דבר גיוסו, הוריד עליו דמעות מרוב צער. אלא שלבסוף התברר שהגיוס בעצם היה נס הצלתו של רבי זלמן! כיון שהוא מצא לעצמו שעת הכושר לברוח משם, ואילו כל בני עירו, כולל כל בני משפחתו, שנשאר מאחור ולדאבון לב נספו בשואה.

לא זו בלבד, כאשר ברח רבי זלמן, היה בדעתו לחזור לגרודנא, לישיבה הקדושה ולבני משפחתו להם התגעגע, אלא שהמלחמה שפרצה באותו זמן כידוע שינתה את כל תכניותיו.

נהג בי תמיד בעין טובה

אחרי שעלה הגר"ש רוזובסקי ארצה, עם השנים עלה ונתעלה כמטאור בפסגות התורה. ובאחת הפעמים העיד הגר"ש: היו שפרגנו לי וראו את הצלחתי בעין טובה, והיו כאלו שכנראה פחות, אך חבר אחד ומיוחד יש לי, ידיד בלב ובנפש, שתמיד לאורך כל השנים נהג בי בעין טובה ובידידות אמת, הלא הוא רבי זלמן רוטברג.

כך במשך שעה שלימה הוא דיבר איך שרואים כל כך הרבה ייסורים וצער, ובכוחו של האדם לבחור האם זה ירומם אותו לעלות ולהתקדם בעבודת ה', או שחלילה זה יביא אותו לייאוש.

ולכן כשמדברים על השואה, זה תלוי באדם עצמו, והאם השואה תביא אותו להתקדם וכך זה יהיה ברכה, או חלילה...

בזמנו כשמעתי את השיחה, לא הייתי מסוגל לקלוט כיצד ניתן לומר דברים כאלו, שמגיהינום כזה נורא, תלוי מה נעשה ממנו, ושבאפשרותנו להפוך את זה לברכה. אבל אחרי שנים התחלתי לתפוס ולחשוב איזה כח אדיר היה לו לדבר ברוממות כזו, שאפשר להתייחס אל הזוועה הזו כברכה, הרי גם לו היו בני משפחה שנהרגו, והוא הכיר הרבה אנשים שנהרגו, ובכל אופן הוא מסוגל להתרומם ולהתייחס אל זה כברכה.

זאת אומרת, הקב"ה נותן את כל נסיבות החיים בשביל שהאדם יכול ליצור. הקב"ה נותן את האפשרויות, אבל זה תלוי בבחירה שלך – מה תיצור!

דברי הרב דסלר על השואה, הם דוגמא קיצונית לתביעה מן האדם, להפוך כל צער וידיעה לדבר שיגרום לו התרוממות בעבודת ה', ולדעת שכל החוויות שהאדם עובר הם ניסיונות ואפשרויות שבהם יוכל לעבוד את ה'.

כך גם צריכה להיות ההתייחסות אל הפחד. בכוחו של האדם לבחור ולהחליט האם הוא יקח את הפחד ויעשה ממנו ברכה, דהיינו שהפחד ידרבן אותו להתקדם בעבודת ה', או שחלילה זה יגרום לו להתייאש ולהישבר.

"אתה תראה שהדמיונות שלי יצאו לפועל"...

כשפרצה מלחמת העולם השנייה, שהה הרב מפוניבז' בדרום אפריקה, במסע לאיסוף כספים למוסדותיו בעיירה פוניבז' באירופה. מאחר וכבר לא היה יכול לחזור לאירופה, החליט לנסוע לארץ ישראל. הוא הגיע ארצה, ועם הכסף שאסף בדרום אפריקה קנה מגרשים בבני ברק, והתחיל לבנות את קרית ישיבת פוניבז'.

פעם אחת הגעתי לביתו של הרב מפוניבז', ועל השולחן היה פרוש שרטוט גדול של התוכנית לבניין בית המדרש בגבעת הישיבה בבני ברק. הרב הראה לי בהתלהבות את התכנית של בית מדרש גדול, ללא עמודים וכו'.

חייכתי, והוא הבחין שאני מתייחס אל התכנית כמשהו הזוי. עד אז היו בארץ בתי מדרשות של 100 עד 150 לומדים, ופתאום מגיע מישהו שרוצה לבנות בית מדרש ל-1000 בחורים... זה הצחיק אותי, והוא ראה שאני צוחק. הוא אמר לי: נכון שיש לי

וכך אמר: בנוהג שבעולם, אדם שבא למדינה זרה או לעיר אחרת, מה הוא הדבר הראשון שהוא עושה? מחפש אכסניה, היכן יוכל לישון, איפה יניח חפציו. אחר כך, מחפש מקום שיוכל לאכול ולשתות בו. כך זה בכל העולם!

אבל, כשמגיעים לארץ ישראל, לארץ הקדושה:

"ביום אשר תעברון" - מיד - "וכתבת את דברי התורה הזאת!"

ארץ ישראל שונה מכל העולם. כשמגיעים אליה, לא מחפשים אכסניה, לא מחפשים אוכל. דבר ראשון – "וכתבת את דברי התורה הזאת". כך הוא דיבר במשך חצי שעה בהתרגשות והתפעלות על שזכה להגיע לארץ ישראל, ותיאר במה שונה ארץ ישראל מכל הארצות.

אחר כך הוא התחיל לדבר על השואה. אני רק אקדים שעד שהוא דיבר על השואה, לא שמעתי אף אחד שדיבר על השואה. אנשים פחדו לשמוע ולדבר על זה, כי זה היה מזעזע, ולכולם נהרגו כל בני המשפחה. מי שניצל מהשואה לא דיבר כלום, ופתאום בא הרב דסלר וצ"ל והוא הראשון שמדבר על השואה.

ואז הרב דסלר שואל: מה היא השואה? האם זו ברכה או קללה?

הוא הביא את הפסוק בפרשת ראה "ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה", ושאל, מהי 'ברכה'? האם זה שכר? הרי הרמב"ם (בהלכות תשובה) אומר שאין שכר בעולם הזה, אז מה היא 'ברכה'?

הוא הסביר, שהמושג 'ברכה' הכוונה שנותנים לאדם אפשרויות לקיים מצוות.

למשל: אם אין לך בית – איך תוכל לקיים מצוות מעקה?

אם אין לך כסף – איך תוכל לתת צדקה?

אם אין לך ילד – איך תוכל להכניסו בברית?

זאת אומרת, שבשביל לקיים מצוות, מוכרחים לתת לאדם אפשרויות, אבל זה לא שכר, אלא כלים לעבודת ה'! מן השמים לא נותנים טוב ורע, אלא רק נותנים אפשרויות שיהיה ביכולתו של האדם ליצור ולעשות. מה האדם ייצור באפשרויות שניתנו לו? זה כבר תלוי בבחירה שלו – "ובחרת".

אז אם אתם שואלים מה היא 'שואה', זה תלוי:

אם זה יחזק אתכם באמונה בבורא עולם - אז זו ברכה,

כי אתם עושים מזה ברכה!!!

ואם חלילה לא...

פתח חשוב ויסודי בעניין זה, בנתינת מבט נכון על המתרחש, נלמד מפרשתנו, פרשת 'שלח לך', וכדלהלן:

פרשת המרגלים - מבחן באמונה

"שלח לך אנשים ויתורו את ארץ כנען אשר אני נותן לבני ישראל איש אחד איש אחד למטה אבותיו תשלחו כל נשיא בהם" (במדבר יג, א-ב).

לפני שנדון בפרשת המרגלים, חשוב שנקדים ונאמר ברורות: איננו מתיימרים לשפוט את אותם ענקי רוח - אנשי דור דעה - שחוו את ניסי יציאת מצרים, או קטנים בכדי לעשות זאת. עלינו להבין כי אין לנו שמץ השגה בדמותם של המרגלים ובשגב דרגתם, והראיה המוכיחה לכך היא עצם העובדה שנבחרו לנשיאי ישראל, ומזה נדע ונתפוס, ולו במעט, על כי באנשים מורמים מעם עסקינן, "כולם אנשים ראשי בני ישראל המה", כמו שפירש רש"י יכל אנשים שבמקרא לשון חשיבות. המשלחת כולה הורכבה מאנשים שמילאו תפקיד מרכזי ונכבד במהלך שהותם של ישראל במדבר.

יתירה מזאת, המתבונן ברשימת הנשיאים אשר נשלחו לתור את הארץ יראה שאינם מוזכרים לפי סדר השבטים, חז"ל מסבירים את הסדר בו נקבעו לפי מעלתם, ולפי זה אם כן, יהושע בן נון היה החמישי במניין, ונמצא שהיו קודמיו גדולים ממנו, ממי שהיה ממשיך דרכו של משה רבנו. בינו נא זאת!!

אשר על כן, אמנם תורה היא וללמוד או צריכים, אך יש לדעת שאנחנו דנים בסוגיא זו לפי דלות הבנתנו האפסית בבני אותו דור דעה. כיון שאין בתורה שום דבר אשר איננו נושא בחובו הוראה לדורות, ועלינו להפיק לקחים עבורנו.

שלח "לך" אנשים

מפרשי התורה עמדו על הייתור לכאורה בפסוק "שלח לך אנשים", מהו לשון 'לך'! הרי די שייאמר 'שלח אנשים' וכו'!! הכלי יקר עומד על כך, ובאחד מביאוריו כותב:

"דווקא אתה תחזה ברוח הקודש אם האנשים כשרים לזו השליחות, כי רוב העולם טועים באנשים חנפים המראים את עצמם כשרים, ולובשים אדרת שער למען פְחֹשׁ, על כן אמר 'לך אנשים', דווקא אותם שהם בעיניך אנשים חשובים, ולא אותם שהם אנשים בעיני זולתך כי יכול להיות שאין תוכם כשרים".

דהיינו, בחירת המרגלים והעדפתם היתה על ידי משה רבנו ברוח הקודש, ובזה הרי גדלה תפארתם, שלא נבחרו על פי מראה עיני בשר ודם בלבד, אלא על ידי אדון הנביאים, משה רבנו ע"ה.

'דמיונות', אבל בעזרת ה' אתה תראה שהדמיונות שלי יצאו לפועל... (הוא בעצמו תכנן את כל האולם של היכל הישיבה והוא שכנע את המהנדסים שזה אפשרי לביצוע).

כשהגעתי להתפלל בליל יום כיפור שנת תשי"ג בהיכל ישיבת פוניבז', זו היתה השנה הראשונה שבה היכל הישיבה כבר היה בנוי. בין 'כל נדרי' למעריב ניגשו כל הבחורים אל ה'מזרח' לקבל ברכה מהרב כהנמן זצ"ל, והיה תור ארוך. כשהגעתי אליו הוא אמר לי: "בוא איתי למרפסת", המרפסת המקבילה לרוחב בית המדרש. כולם התפלאו למה הוא עוצר את התור ויוצא איתי החוצה.

הרב כהנמן לקח אותי למרפסת ואמר לי: "בוא נספור כמה מרצפות יש כאן, ונחשב את גודל בית המדרש"... הוא התחיל ללכת ולספור איתי את המרצפות ולחשבן את הרוחב של בית המדרש. ואז הוא אומר לי: "אתה רואה, אתה צחקת עליי, עכשיו אתה רואה בעיניים שלך שאפשר לדמיין ולהצליח להוציא לפועל את התוכניות".

הוא לא דיבר איתי שום דבר בענייני דיומא ומקדושת היום, הוא פשוט ספר את המרצפות ואמר לי את זה. אחר כך הוא חזר ל'מזרח' והמשיך לברך את העומדים בתור. לאחר שנים הבנתי שהוא רצה ללמד אותי, שאם רוצים להצליח, בין ברוחניות ובין בגשמיות, הדמיונות הם כח אדיר שגורם להוציא את הרצון לפועל, ולא כדאי לעשות מזה צחוק, אלא אדרבה צריך לנצל את הכח הזה לעשייה חיובית.

הרב מפוניבז' ושליחותו בעולם

כמה פעמים דיברתי עם הרב כהנמן על השואה, ועל כך שהוא ניצל מציפורני הנאצים ימ"ש. הוא אמר לי שהוא בטוח שהסיבה שהקב"ה הציל אותו והשאיר אותו בחיים, זה בשביל לבנות מחדש את עולם התורה שנחרב במלחמה.

הוא חי בהרגשה של 'שליחות'. במקום להישבר מהשואה, הוא לקח את המאורעות הנוראים כדבר מחייב, והתגייס בכל מרצו לבנות מחדש את מוסדות ישיבת פוניבז'.

פעם סיפר לי שבפוניבז' בליטא היו לו מוסדות עם 1000 תלמידים: ישיבה, כולל ו"בית יעקב", ולכן הוא חייב לבנות כאן בארץ ישראל את מה שנהרס, ולהגיע לכל הפחות ל-1000 תלמידים, על ידי שהקים את הישיבה, ובתי אבות לפליטים וליתומים, ועוד.

***

ג. דבר נוסף הטעון בירור, האם אכן היה מקום לחשוש כי כשיגיעו לארץ ישראל ויראו את הענקים, את ההלויות, את הפירות הגדולים, יטעו בראיית הדברים והבנתם, לא יבינו כי בעצם נס עושה עמהם ה' יתברך, או שלא היה כל חשש, וכל הוצאת הדיבה נעשתה על בסיס ריק מתוכן ותועלת אישית בלבד?

ד. בהמשך הפרשה, כאשר התורה מתארת את גזר הדין הקשה שניתח על ראש בני ישראל, נאמר כך: "במספר הימים אשר תרתם את הארץ ארבעים יום, יום לשנה יום לשנה תשאו את עוונותיכם ארבעים שנה" (במדבר יד, לד), כנגד כל יום בו שהו המרגלים בארץ, תרו וריגלו אותה, כך ישאו עם ישראל את עוונם ארבעים שנה במדבר, יום לשנה.

ולכאורה, מה הקשר בין העונש על הוצאת הדיבה לבין הזמן בו שהו בארץ? מדוע נקנסו כנגד זמן זה, שכביכול, אין לו שייכות, לכל הפחות במישרין, לאותו חטא?

ה. עוד יש להקשות, מפני מה נאלצו כל עם ישראל לשלם מחיר כל כך כבד, להתגלגל במדבר ארבעים שנה בגין חטא המרגלים ובאשמתם? האיש אחד יחטא ועל כל העדה יצא הקצף?

האדם בוחר הכסילות לעצמו

אכן, המתבונן בדברי חז"ל יראה כי כבר מתחילה, בשעה שנשלחו המרגלים, ריחף מעליהם ענן כבד של חשש, שמא לא יעמדו בניסיון.

נביט בדבריו של המשגיח, הגה"צ רבי אליהו דסלר זצוק"ל, הפותח לנו צוהר להבנת העניין:

"משה רבנו ע"ה, בבהירות השגתו, הבחין כי מהתחלה כזו יוכלו להשתלשל הקלקולים היותר עצומים, ועל כן נזהר ביותר בשילוחם. ע"י ילקוט ריש שלח: ואקח מכם י"ב אנשים – מכאן שהיו צדיקים בעיני ישראל ובעיני משה הבקי ביותר בכוחות הנפש, והגדול שבכל יודעי חכמת הפרצוף, ורבן של כל הנביאים, ואף משה לא רצה לשלחם מדעת עצמו עד שנמלך בקב"ה על כל אחד ואחד ואמר, פלוני ראוי הוא (פירוש, לעמוד בניסיון שעומד להשתלשל)? ואמר לו הקדוש ברוך הוא: ראויים הן.

ועוד שם בילקוט: "כל מקום שכתוב אנשים, צדיקים הן, ולאלה אתה קורא כסילים (שולח דברים ביד כסיל)... בני אדם גדולים היו ועשו עצמם כסילים... דור תהפוכות המה. פירוש, שהיו היותר גדולים וצדיקים, והיותר ראויים לעמוד בניסיון, מכל קהל ישראל, אלא שהאדם בעצמו בוחר הכסילות לעצמו, ואפילו היותר גדול, והיותר מסוגל למלחמת היצר, מ"מ עדיין בוחר הנהו, ויוכל להתהפך מן הקצה אל הקצה.

האור החיים הקדוש הפליג במעלתם אף יותר וכתב (במדבר יג, ב): הלא מצינו שנבחרו על פי ה', הבוחן ליבות וכליות, והעיד הכתוב עליהם 'שלח אנשים' שהם "צדיקים".

הגורם לכישלון

עם כל זה, חרף העובדה שנבחרו לנשיאים, על אף גדלותם ורום דרגתם, זכורים הם בתורתנו הקדושה כמוציאי דיבת הארץ רעה, חטא שהביא בעקבותיו בכיה לדורות, "בפשע שפתיים מוקש רע" (משלי יב, יג), שהמיט חורבן איוס, תרתי משמע, על עם ישראל.

לבד מזאת, אף ביחס אליהם עצמם, לקו מידה כנגד מידה במוות מזעזע שלא כדרך הטבע, לשונם השתרבבה עד טבורם, ותולעים היו יוצאים מלשונם ובאים לתוך טבורם.

א. השאלה כמו זועקת מאליה, תובעת ומייסרת, היאך ייתכן? מה היה המניע להידרדרות קוטבית זו? תמיהה זו כבר הועלתה במדרש:

"וכי כסילים היו המרגלים? והלא כבר נאמר 'שלח לך אנשים', ובכל מקום שנאמר 'אנשים' - בני אדם צדיקים הם, שכן הוא אומר (שמות יז, ט) 'ויאמר משה אל יהושע בחר לנו אנשים', וכן הוא אומר (שמואל א יז, יב) 'והאיש בימי שאול זקן בא באנשים', לאלו אתה קורא כסילים?

אלא לא נקראו 'כסילים' אלא על שהוציאו דיבה על הארץ שנאמר (משלי י, יח) 'ומוציא דיבה הוא כסיל'. בני אדם גדולים היו ועשו עצמם כסילים, עליהם אמר משה (דברים לב, כ): "כי דור תהפוכות המה, בניים לא אמון בס", שנבחרו מכל ישראל, מפי הקב"ה ומפי משה, שכן כתיב "וייטב בעיני הדבר ואקח מכם שנים עשר אנשים", מכאן שהיו צדיקים בפני ישראל ובפני משה, ואף משה לא רצה לשלחם מדעת עצמו עד שנמלך בקב"ה על כל אחד ואחד, פלוני משבט פלוני ואמר לו 'ראויים הם', ואח"כ לסוף ארבעים יום נהפכו ועשו כל הצרה וגרמו לאותו דור שילקה באותה המכה שנאמר "כי דור תהפוכות המה" שנתבררו צדיקים ונתהפכו".

ובאמת, הכיצד זה נתהפכו, מן הקצה אל הקצה?

ב. עוד יש להתבונן, פרשת מרגלים אף נסמכה לפרשת מרים "לפי שלקתה על עסקי דיבה שדיברה באחיה, ורשעים הללו ראו ולא לקחו מוסר" (רש"י יג, ב עפ"י מדרש תנחומא). אם בתחילתם היו כשרים הכיצד לא לקחו מוסר? היאך לא הפנימו את הלקח? איך לא חלחלה בהם ההבנה כי סוף החוטא להיענש?

ולחקור את תכונותיה ואופייה של הארץ, וממילא אחר שכשלו בנקודה זו הגיעו למדרגה ירודה ביותר שבה ראו את מה שראו באור אחר, ראו את הדברים בעין שלילית והוציאו דיבת הארץ רעה, נמצא שדיבורים אלו היוו רק את הסימן לכך שפגמו באמונה המוחלטת בקב"ה על ידי שחיפשו השתדלות מיותרת, לפי גודל מדרגתם כמובן.

טעו לבקש השתדלות - שורש הפגם

בהמשך נוגע הגרא"א דסלר זצ"ל בסוגית החטא של בני ישראל:

"ומה זה היה עצם החטא אשר שגגו בו כלל ישראל! - עיי רמב"ן (שלח שם): ישראל אמרו: כדרך כל הבאים להילחם בארץ נכריה ששולחים לפניהם אנשים, לדעת הדרכים, ושיתנו להם עצה באיזה עיר יילחמו תחילה, וזו עצה הגונה בכל כובשי ארצות, אבל חטאו באומרם 'נשלחה אנשים לפנינו', בעבור שהם רואים את ישועת ה' תמיד והיה להם ללכת אחר הענן, ומשה קיבל מהם למלאות תאוותם 'וייטב בעיני הדבר', שסבלתי רעתכם והוריתי לעשותו...".

פירוש דבריו, כי בני אדם שראו הנהגה ניסית בישועת ה' תמיד, היו צריכים להשתמש בביטחון לבד ולא בהשתדלות כלל, אך מכיון שטעו לבקש השתדלות, ואף שחשבו שעושים מצוה בזה דכל שאפשר למעט בנס טוב יותר, מ"מ מכיון שהגיעו לידי טעות זו, זה כבר אות הוא שהיתה נקודה דקה מן הדקה בלבבם אשר נטתה לקצת השתדלות, על כן לפי מדרגתם זו כבר לא מנע אותם משה רבנו מן ההשתדלות הזאת.

כנגד כל יום של ריגול - שנה של שהות במדבר

וכן כתב גם באבן עזרא: "וייטב בעיני, בעבור שכולכם הסכמתם", פירוש, שמכיון שכולכם הסכמתם, א"כ כבר מדרגת כל הכלל היתה לעסוק בהשתדלות כזו, נמצינו למדים כי חטאם היה רק בחינת טעות דקה מאוד במשקל שבין ההשתדלות והבטחון.

מעתה, אחר שהוברר שכל יסוד חטאם של העם, לפי רום מדרגתם, היה פגימה באמונה, שפקפכו כביכול בהשגחה האלוקית המוליכתם לארץ טובה, לא סמכו על הבטחתו כי מובילם הוא אל המנוחה ואל הנחלה, והביעו את רצונם לוודא

על כל פנים, מהזהירות היתירה שנהר בזה משה רבנו ע"ה, נוכל לראות עד כמה היה ראוי לחשוש. וכן הלא אמרו ז"ל שהתפלל משה על יהושע: "ייה יושיעך מעצת מרגלים".

והמהר"ל זצ"ל הביא בשם המדרש שישראל כבר ביקשו מקודם לשלוח מרגלים, אך לא התיר הקב"ה עד אחר מעשה מרים, בכדי שתהיה ההתעוררות לשלוחים להיזהר מלשון הרע, וזהו מש"כ רש"י למה נסמכה פרשת מרגלים כו', עיי"ש. כל אלה החששות כבר היו, עד שגם הקב"ה בעצמו חיפש עצות, ומה היה השורש אשר בשבילו היה כל החשש? ההתחלה, שהיה בה פגם דק של טעות, נורא הוא ומי יכולנו! (מכתב מאליהו ח"א עמ' 187).

חטא המרגלים - העדר אמונה

החטא החל כבר בעצם שילוח המרגלים, שבא מתוך הספקות שהתחילו לצוץ בעם. עצם הרצון לשלוח מרגלים לארץ על מנת לבדוק ולראות אם אכן טובה ישיבתה, נבע מפגם באמונה של העם ביכולתם לעמוד בדרך הנהגה עליונה, הנהגתו של משה רבנו שהיתה למעלה מדרך הטבע, בבחינת - "מוליך לימין משה זרוע תפארתו" (ישעיהו סג, יב), הקב"ה היה מוליך לימין משה את זרוע גבורתו, בכל עת שהיה צריך לעזרתו של הקב"ה, היה זרוע מוכן לימינו.

אילו היו ממשיכים ישראל את המדרגה הגבוהה, שהגיעו אליה במעמד הר סיני, לא היה כל צורך בשילוח הזה. הם היו נכנסים לארץ וכל העמים היו נכנעים מפחד ה' ומהדר גאונו. רק משום שישראל רצו להיכנס לארץ בדרך הטבע ולא בהנהגה עליונה, הם שלחו מרגלים, ואלה ניתחו את המצב בהתאם לחולשותיהם והחליטו שבלתי אפשרי לעמוד במערכות המלחמה נגד שבעה עמים, ואינם מסוגלים בכלל לנצח את ערי המבצר ואת בני הענק.

הוצאת דיבת הארץ - כסימן לחטא

במבחן אהבת הארץ המובטחת, במבחן האמונה והביטחון בה' שהוא חפץ לעלות אותם אל ארץ טובה ורחבה, הם נכשלו!! בכו, קיטרו, רטנו וביקשו לשוב מצרימה, הם העדיפו את הגלות הארורה במצרים, על פני החירות המזהירה בארץ אבות, ובכך הפסיד עם ישראל את ההזדמנות הגדולה שלו, ונגזר עליו ארבעים שנה לבלות במדבר.

ודאי אם כן שכל הוצאת דיבת הארץ רעה לא היתה סיבת החטא אלא רק סימן לחטא.

סיבת החטא היתה בעצם הדופי שהטילו באמונה המוחלטת בקב"ה, הלא אפילו השקעה מועטת לא נצרכה כדי לדרוש

ואפילו פירות העץ היו משונים – אשכול ענבים שנזקק לארבעה אנשים כדי לשאתו, האם זהו מחזה הגיוני?

לא. הארץ הזו אינה טובה עבורם.

כבר ברגעים הללו נרקמו מילות הגנאי שעתידיים הם לומר לעם שלם. כבר אז עלתה היוזמה לזרוע חרדה ולנטוע בהלה בלב השומעים. באותם דרכים שפסעו בארץ, הם בעצם סללו לעצמם את הדרך לחטא, באותם מבטים נפחדים שהביטו סביבם הם העמיקו את חוסר האמונה שלהם.

ולכן, כשיבוא היום והם יספרו באוזני העם את דיבת הארץ, לא ייענשו רק על אותו הרגע, כי אם לפי ימי הליכתם. יום לשנה, יום לשנה. ארבעים שנות עונש על ארבעים ימי מחשבת החטא, שהם בעצם, ימי החטא עצמו.

"כל יום נוסף שתרו את הארץ גרם וסיבב את דיבתם, ועל כן נענשו על הימים אשר גרמו לחטא, וריבוי הזמן הוא ריבוי החטא" (שיחות מוסר שם).

כגדל ההכנה – כך מתעצמת היכולת להתמודד

אל לו לאדם להגיע לרגע הניסיון ואז לחפש עצות מה לעשות וכיצד להתמודד, ככל שהאדם מכין את עצמו יותר, כך יכולתו להתמודד עם הניסיון שיכול להפתיע אותו גוברת יותר.

המשגיח, במתק מוסרו, מביא לזה דוגמא מחיי היום-יום:

"יוכן מקובלני שאין מצות כיבוד אב מתקיימת כהלכתה אלא אם כן מעריך הבן את אביו ומעריצו למאוד. וחייב הבן למצוא באביו תכונות מסוימות בהם הוא מצטיין יותר מכל אחר זולתו, והרי הוא בהן גדול הדור, כי אם לא יעריכנו בליבו, ואינו מחשיבו במעמקי נפשו, כי אז אפילו הוא מאכילו ומשקהו וקם לפניו ורץ לפניו, הרי זה לא קיים מצות כיבוד אב כל עיקר".

כיבוד אב ואם אינה כמין לחיצת כפתור אוטומטית, אלא תוצאה של מה שהאדם חש בליבו ויש במלאי הנפשי שלו. אם יש בו הערכה, אהבה וכבוד פנימי, רק אז יוכלו אלו לצאת ולפרוץ ממנו גם בזמנים קשים או לחוצים.

ולהיפך, אם יש בו טינה ישנה, כעסים בלתי פתורים וזלזול, הוא מוכרח לעשות מאמץ אמיתי ולחפש את הטוב שיש בהוריו, את המידות המיוחדות בהם התברכו, להגדיל ולהאדיר זאת, ואז להבין, לדון לכף זכות. או אז יהיה בתוככי האדם נאד גדוש שיוכל לצקת ממנו בבוא העת את היקר שבמעשים: כיבוד הורים!!!

"אף מצות כבוד חברו כן, כמו שנאמר 'יהי כבוד חברך חביב עליך כשלך', לא שישבחו בגינוני כבוד חיצוניים גרידא, אלא

ולאמת את הדבר, לראותו עין בעין, ואף יותר מכך, הם ראו זאת כגדר חובת השתדלותם בעניין.

ממילא נראה לבאר את סיבת העונש בו היטלטלו במדבר למשך ארבעים שנה, כי הלא הוצאת הדיבה על הארץ היתה תוצאת החטא והשתלשלותו, הכל התחיל ברצונם לתור את הארץ ולבדוק אם אכן המקום ראוי ומתאים להם, לא הסתפקו בהבטחת הבורא אלא רצו להתחקות אחר הדברים, לשקול ולבחון, זה היה שורש החטא, אשר על כן, כנגד כל יום ששהו שם, על כל יום בו רצו להמשיך במלאכת הריגול המיותרת מעיקרה, בכך ביטאו את חסרון אמונתם בבורא יתברך הדורש טובתם, וממילא נדרש מהם כפרה לדורות.

על כל יום של הליכה בארץ ישראל, שסימל פגם באמונה, תבוא תחתיו שנה של הליכה במדבר, המשקף ומגלם את שיא האמונה!!!

ממש תשובת המשקל!!

ואכן, עם ישראל כולו הוצרך לשלם על כך מחיר כבד, שהרי אם זהו המצב וזו הדרגה בה אחזו הנשיאים, ראשי העם, אין זה אלא משום שזהו מצב העם, ובעבור זאת נקראו המנהיגים "עיני העדה", היות והם משקפים את ראייתם של הקהל, הלך הרוח הציבורית, ואם כן, כולם ללא יוצא מן הכלל, צריכים כפרה.

המחשבה מביאה לידי מעשה

וכאשר נצא בעקבות רבותינו, גדולי המוסר, משובבי הדרך בנתיבות התורה, נמצא כי בדרך זו כבר דרך מרן המשגיח הגאון רבי חיים שמואלבני זצ"ל בבארו את ענין חטא המרגלים, ואלו דבריו:

"אלא מכאן אנו לומדים שחטא לשון הרע שחטאו בו המרגלים לא היה רק בדיבור, אלא עיקרו של חטא נעוץ במחשבה הרעה שהביאתם לידי דיבור לשון הרע, וכן הוא בכל לשון הרע שאדם נכשל בו – עיקר החטא נמשך מהראיה או מהשמיעה אשר סובבה וגרמה לו שידבר אחר כך על מה שראה או שמע עליו". (שיחות מוסר, פרשת שלח).

המרגלים צעדו בארץ ישראל, והארץ לא מצאה חן בעיניהם, בהחלט לא.

בכל מקום שהלכו בו היו יללות, לוויית וריח של מוות. ממדיהם העצומים של הגרים בארץ הטילו עליהם אימה, קומתם של הנפילים בני הענק הטילה בהם מורד ופחד, הם חשו עצמם כחגבים. הערים היו מבוצרות וחזקות, מי יוכל להילחם נגדן?

ועל בסיס תובנות אלו באמת אין סתירה בדברי רש"י שכתב שכל 'אנשים' שבמקרא לשון חשיבות ואותה שעה כשרים היו. ומאידיך כתב 'ורשעים הללו ראו ולא לקחו מוסר'.

מכיון שעצם מה שראו ולא לקחו מוסר, הפך אותם ל...רשעים!!!

בלא הפקת לקחים - יכול האדם להיהפך לרשע!

גם רבינו ירוחם ממיר נדרש לסוגיא, ובנועם אמריו נראה אור:

הנה מלבד חטאם הפלילי (שהוציאו דיבת הארץ והסיתו את בני ישראל נגד ה' ונגד משיחו), נתפסו בייחוד על שלא לקחו מוסר ממעשה מרים, זה אמנם מן החידושים של חכמת המוסר, בכל אשר אתה רואה, בכל אשר אתה שומע - העיקר הוא קבלת הלימודים, למשוך כל הדברים אל עצמך אתה, ולהביא כל לימוד לידי מעשה. ישמע חכם - ויוסף לקח!!!

והדברים מבהילים עד למאוד!

המרגלים הרי חטאו בחטא איום ונורא, הם הטיחו דברים כלפי מעלה, אך בנוסף לזה נתבעו על כך שהיה להם ממי ללמוד וממי לקחת מוסר - ולא לקחו!!! אמור מעתה, אדם נתבע לא רק על הכישלון, הלכה למעשה, אלא אף על חוסר ההכנה לעמוד במבחן המעשה כאשר הניסיון בוא יבוא.

הלא בשעת שליחותם היו עדיין המרגלים כשרים, צחים וזכים מכל נגיעה, חפים מכל אינטרס אישי, ובאותה העת יכלו לעורר את נפשם, להשיב אל ליבם להתבונן כראוי, בבחינת 'וידעת היום' ואז 'והשבות אל לבבך', לעצור כח ולעמוד בניסיון. אך כאשר הגיעו להחלטה שאין שום קשר וזיקה בין מה שראו בעיניהם לבין מה שצריכים לעשות, בו ברגע הפכו להיות לרשעים!!!

קשיות עורף זו, לראות ולא לקחת מוסר, עושה שינוי השם, הופך את האדם ל...רשע!!!

כל הדוחק את השעה

על פי דברים אלו נראה שזוהי כוונת חז"ל באומרם "כל הדוחק את השעה - שעה דוחקתו, וכל הנדחה מפני השעה - שעה עומדת לו" (עירובין יג, ב).

וביאר רש"י "כל הדוחק את השעה" - שמתייגע להעשיר ולהתגדל ורואה שאינו מצליח, ואף על פי כן חוזר והולך למרחקים, ומכניס עצמו לגבורות ולגדולות, עליו נאמר ש'השעה דוחקתו'.

שיעריצו ויכבדו בליבו, וכמו שאדם מוצא בליבו כמה מעלות טובות, בה במידה ימצא בחברו. ועל ידי זה שמכבד כל אחד את זולתו בליבו, מגיעים ישראל למעלת 'לב אחד'!!!

אין צורך להמתין לרגע הניסיון, כי אפשר לנצח עוד הרבה קודם.

הדברים לא רחוקים מאיתנו אלא קרובים אלינו מאוד, כיצד נשכיל לראות כל מה שנמצא בסביבתנו, באיזו הסתכלות, במבט חיובי או ח"ו שלילי, ואם נדבר במילים של תורה - במבט של המרגלים או של יהושע וכלב.

לראות ולקחת מוסר

הכלי יקר נותן טעם לסמיכות הפרשיות, לא לחינם נסמכו, היה בזה לקח נצרך למרגלים:

לפי שמרים לקחה על עסקי דיבה, ורשעים הללו ראו ולא לקחו מוסר, ורוצה לומר, שמיד אחר מעשה מרים נשתלחו המרגלים, כי אמר ה' פן יינחם כל אחד מהם ויקח מוסר בראותו מה שקרה למרים.

לכן דקדקו חז"ל בלשונם ואמרו - 'ורשעים הללו ראו ולא לקחו מוסר', להודיענו ולהשמיענו, כי בעצם הם ראו!!! אך 'לראות' לא מספיק, ראיה בלבד אין בה די הצורך על מנת להשכיל מהמתרחש סביבנו, המטרה היא - "אמרתי אך תיראי אותי תקחי מוסר" (צפניה ג, ז), יש לשאול את עצמו מדוע זימן לו הקב"ה לראות את מה שראה, ולשמוע את מה ששמע, הרי חז"ל כבר הורונו 'למה נסמכה פרשת נזיר לפרשת סוטה? לומר לך שכל הרואה סוטה בקלקולה יזיר עצמו מן היין' (רש"י במדבר ו, ב). איש תורני יחקור ויבדוק בשורש הדבר, מה רצו לרמוז לו מן השמים, רק כך אט אט חודרים הדברים אל הלב וגורמים להשתנות.

שמיעת המוסר צריכה לעורר חשבון נפש

רבנו יונה, בשערי תשובה, מאיר את עינינו במוסר ההשכל שהנחיל הכתוב לדורות הבאים, הוא חרט עלי ספרו את הלך אותו צריך כל אחד לחרוט על לוח ליבו:

"אכן, צריך האדם בשומעו המוסר, לעורר נפשו ולשום הדברים אל ליבו, ולחשוב בהם תמיד, ועליהם יוסיף לקח ומליבו יוציא מילין, ויתבודד בחדרי רוחו ושוב יהפוך יד תוכחתו על נפשו ולא יסמוך על תוכחת המוכיח לבדו, ותוכחתו לבקרים ולרגעים תהיה עדי אשר תקבל נפשו המוסר ועד אשר תטהר" עכ"ל. (שערי תשובה ש"ב פ"ו).

ומדוע באמת כשמתאמץ יתר על המידה השעה דוחקתו?

שני גדולי עולם, המהרש"א והבן יהוידע (שם), התנבאו בסגנון אחד, וביארו: שכאשר מתייגע מאוד מחמת רצונו להתעשר, ואף כשרואה שאינו מצליח אינו מרפה אלא מתאמץ בכל כוחו והולך למרחקים כדי שיתמלא מבוקשו, 'השעה דוחקתו', דהיינו מזלו של אותה שעה דוחקתו ולא יצליח, כי אם רואה שאינו עולה בידו להתעשר זה בודאי מחמת המזל ששולט באותה שעה ועליו להיכנע ולא לדחוק בכח את הזמן. אולם אם נדחה מפני השעה, שכשרואה שאינו הולך לו מסכים להיות נדחה מפני השעה, הקדוש ברוך הוא משנה את המזל למזל אחר שטוב לו והשעה עומדת לו.

ועדיין יש להתבונן בדברים:

האם אכן במזל תליא מילתא? ומדוע זה שנדחה מפני השעה זוכה שהקב"ה משדד את המערכות ומשנה עבורו את המזל למזל אחר?

ברם, נראה שעומק כוונת דבריהם הוא, כי כאשר האדם דוחק את השעה, מוכיח ע"י מעשיו כי הוא מכיר בידיעה שעניין הצלחתו תלוי במידת השתדלותו, דהיינו שההשתדלות עבורו אינה בגדר ענין הצריך והמוכרח להיעשות כדי שדרכו יחול השפע האמיתי המגיע לו ממרום בהשגחה פרטית, אלא מבין שזהו הכלי וזהו המעשה אשר בגינם יצליח, ובזה כבר נפגמה אמונתו, לכן 'השעה דוחקתו', דהיינו, אותו מזל אשר מונע על ידי כוחות עליונים לא נותן ולא יתן לו להצליח במעשיו, ואם ימשיך להתייגע ימצא את עצמו בסופו של דבר במציאות קודרת בה כל יגיעו ומרצו הולך לריק, אך אם כשרואה שלא הולך לו, הוא נדחה מפני השעה ואינו מתקדם, מבין בליבו שיש כאן אות וסימן משמים שלא זה הזמן, ולא זה המקום להשקיע את מרצו ומיד מניח לדבר, מן השמים מסייעים בידו מידה כנגד מידה, וככל שיפנים ויתנהג באופן שמורה לעצמו שכל הצלחתו לעולם היא רק מכח גזרת עליון, וכל מאי דעביד רחמנא - לטב עביד, על אף השתדלותו בדבר, מיד מן השמים ישדדו את המערכות וישנו את המזל עבורו, וככל שתדבק אמונתו בהשגחה עליונה כך יותר ויותר יצליח.

נפלאות ההשגחה העליונה

בהקשר לכך, מספרים על מרן הגאון רבי יחזקאל אברמסקי זצ"ל, שכאשר היה בגלות בסיביר, היה מרן החפץ חיים זיע"א אומר בכל יום ארבעה פרקי תהילים לשלומו, כחלק מהמאמץ הגדול שהתקיים בעולם היהודי בניסיון לשחררו, והנה, למרבה ההפתעה, בהגיע ערב יום כיפור, נכנס לתאו אחד הסוהרים ובפיו

בשורה: אתה חופשי לדרכך!! ואף צייד אותו בכרטיס נסיעה לרכבת. לקח הגר"י אברמסקי את מעט המיטלטלים שהיו עימו ויצא לעבר תחנת הרכבת.

בעודו עומד בתחנה שהיתה ריקה מאדם באותה שעה, הגיע אליו לפתע המפקד הראשי של מחנה המעצר, יהודי ששמו יצא לשמצה. אחרי שהתבונן מסביב וראה שאיש אינו מבחין בו שאל המפקד את הגר"י זצ"ל: אתה עומד לנסוע ברכבת? רבי יחזקאל השיב בחיוב. הוא שב ושאל: "אתה רבי?" וגם על זה השיב לו ב"הן".

המפקד ביקש לראות את כרטיס הנסיעה. הגר"י זצ"ל חשש שהוא זומם לקחתו, אולם לא היתה בידו ברירה והוא הגיש את כרטיס הנסיעה שלו למפקד. לאחר שהתבונן בו אמר המפקד לרבנו זצ"ל: יודע אתה, נתנו לך כרטיס לקרון קר מאוד, ואם תסע בקרון זה – אין סיכוי שתגיע הביתה, כי אתה עלול לקפוא באמצע הדרך, שכן כך היו עושים הסובייטים לאסירים שרצו להמיתם.

המפקד התבונן שוב מסביב וכאשר הבחין שאיש אינו מבט בם, שלף מכיסו כרטיס חלופי, לקרון חמים יותר, והגישו לרבי יחזקאל אברמסקי. המפקד לא הסתפק בכך אלא אף עמד וביקש ממנו סליחה על כל מה שפגע בו בזמן שהותו בכלא, כשהוא מציין שהוא היה אנוס לפעול כך. "גם אני יהודי", סיים המפקד את דבריו, "ואני מבקש את סליחתך!!!"

המפקד נפרד מהגר"י זצ"ל שהמתין עד לבואה של הרכבת. משזו הגיעה, אכן קיבל מרן זצ"ל מקום בקרון מחומם, ובהמשך הנסיעה הבחין כיצד משליכים מהחלונות גופות של אנשים שקפאו בגלל הקור העז ששרר באותם ימים.

כאמור, היה זה ערב יום כיפור, והוא לא הספיק להגיע לביתו בו ביום. כדי לא לחלל את היום הקדוש, ירד הגר"י זצ"ל מהרכבת באחת העיירות הקטנות בטרם תשקע השמש. הוא אפילו לא הספיק לאכול סעודה מפסקת, כי מיד עשה את דרכו לבית הכנסת, שם הניח את צרורו, ובו עשה את כל יום הכיפורים. רק למחרת יום הכיפורים יצא בדרכו לביתו, אולם נכחו לו תלאות רבות בדרך, מאחר והשלטונות הסובייטים שנענו למסע השתדלנות של יהודי העולם לשחרר את הגר"י, הסכימו לשחררו, אולם עשו כל שביכולתם למנוע ממנו להגיע בריא ושלם לביתו.

אולם יושב בשמים ישחק למו, יד ההשגחה העליונה ליוותה את הגר"י זצ"ל לכל אורך המסע. והנה, בעודו על הרכבת שעשתה את דרכה מאחת העיירות בליטא בדרכה לעיר הגדולה ורשא, פגש הגר"י אברמסקי את מרן הגאון רבי אלחנן וסרמן הי"ד.

הטוב שבכל אחד ולקחת ממנו דברי מוסר ותוכחת לקח לחיינו. אנו.

כל דבר שרואים, מיד לקחתו לתשומת הלב, לעשות חשבון נפש ולקחת מוסר!!!

עבודת האדם בעניין ההשתדלות – הסתפקות במועט ותפילה בכוונה

בסוף דבריו, מלמדנו מרן הרב דסלר זצוק"ל מהי ההגדרה המדויקת של ה"השתדלות" אשר בה צריך האדם לנהוג בכל ענייניו בעוה"ז:

"וצריך האדם לחפש עצות איך להקטין את החשש של התהייה על הראשונות, כי כל אשר יקטן חשש זה באמת, יוכל לעומתו למעט בהשתדלות. ומהן:

א. להתלמד במידת ההסתפקות, כי כל אשר ירבה בהסתפקות במועט, הלא תמעט צורך השתדלותו, ויקל לו הניסיון. וזהו ענין אומרם ז"ל "כך היא דרכה של תורה – פת במלח תאכל כו".

ב. להתפלל בכוונה עד אשר יכיר לבבו כי הכל מה' הוא בא, ואם גם לא יצליח בהשתדלותו, גזירת שמים היא, וכפי אשר תגדל ההכרה הזאת בלבבו יתמעט חשש התהייה.

ג. יתבונן תמיד ויחשוב עם נפשו במחשבתו ביטחון בה', וילמד בספרים מענייני הביטחון, וגם בשעת עסקו בהשתדלות הנחוצה לו יחשוב כי אינו אלא מקיים גזירת "בזעת אפך", וכי ההשתדלות עצמה לא תועיל לו כלום וכי, ובזה יחזק בלבבו את הביטחון, וגם יכין את עצמו שלא ישמע לדברי המלעיגים עליו לקרוא לו "בטלן" וכדומה, כי מוטב שייקרא בטלן כל ימיו ואל יהי רשע, כאומרם ז"ל מוטב שייקרא שוטה כל ימיו ואל יהי רשע שעה אחת לפני המקום. לכה וכדומה צריך שיתבונן להכין את לבבו.

ד. הנה הטביע הקב"ה באדם שכאשר צריך לעשות דבר שיש בו מן הפחיתות, מתבייש הוא ממנו ועושה אותו בצניעות. באדם וחוה אמרה תורה "ולא יתבוששו", אבל זה היה קודם החטא, שלא היתה בהם נקודת תאוה כלל, אפילו דקה מן הדקה, משא"כ לאחר החטא, אחרי שאין בכח האדם להגיע בזה אל השלימות הגמורה, נמצאת בו הצניעות אשר תלמדהו שיש להתבייש מן התאוה, כן העוסק בהשתדלות אם כי הוא מוכרח לזה, כי חטא אדם הראשון גרם לנו קללה זו, צריך לעשותה בצניעות, ויתבייש בלבבו בידועו שהוא עושה דבר שנראה כלפי חוץ כנגד כבודו של מעלה, וגם שלא יוכל להזדכך לגמרי מן הפגם של החטא ההוא. וכשם שהצניעות מועלת בתאוה להפחית במידתה, כן גם בהשתדלות, העצה היעוצה להשתמש בצניעות

שני גדולי ישראל אלו הופתעו מהמפגש האקראי, ונפלו חבוקים זה בזרועות זה, והודו לקב"ה על השחרור מהמאסר.

לפתע אומר רבי אלחנן לרבי יחזקאל:

נכון הוא שיצאתם מסיביר בערב יום כיפור?

השיב לו רבי יחזקאל: אמת ונכון הדבר, אבל מנין לכם זאת? והלא אפילו בביתי לא ידעו מכל זה?

השיב רבי אלחנן: מה פירוש מנין אני יודע? בערב יום כיפור בבוקר, הלכתי עם החפץ חיים מן הישיבה לאחר התפילה, ובאמצע הדרך הוא נעצר ואמר: "נו, הבולשביקים לא הצליחו, עכשיו שיחררו את הרב של סלוצק מבית האסורים".

לחפץ חיים היתה אמונה שלימה והוא ידע שהקב"ה ידאג לשחרר את הגר"י אבמרסקי ממאסרו. על אף שהיו במרחק של אלפי קילומטרים, בהגיע הזמן, ידע החפץ חיים לומר שהגר"י שוחרר, על אף שלא ראה זאת בעיניו.

זהו שיעור באמונה ובביטחון מלא בקב"ה.

חטא המרגלים – לימד לדורות

ללא ספק ישנם הלומדים פרשה זו ומבינים שיש צורך להסביר את הדברים כדי להבין פשטם, כמו בכל סוגיא, ודאי שפרשת המרגלים זו סוגיא שנכתב אודותיה רבות, אך עיקר העיקרים בזה הוא הלקח שאדם דולה ולוקח ממסקנת הדברים.

כיצד להסתכל באור חיובי, לעבוד על עצמו קודם הניסיון לראות את הטוב. להבין שהוא חי בניסיון יום יומי, לא להרבות בהשתדלויות מיותרות ולא מוצדקות, לדעת שהכל בגזרת עליון גם אחר ההשתדלות, לקבוע בנפשנו השכם והערב את האמונה הצרופה בהשגחה האלוקית, לא להרפות ולא להתרפות מכך אף לא רגע אחד, ולדעת שאין לאף אדם ערובה שלא ייפול ממדרגתו - על אף שכעת כשר וחשוב הוא - למדרגה שפלה ביותר עד כדי להיקרא רשע!!!

כשאמרו חז"ל "איזהו חכם? הלומד מכל אדם", ודאי הכוונה שאף מהאדם השלילי ביותר ניתן ללמוד איזה דבר טוב, והגם שרשע הוא בבחינת "חייב", בכל זאת עדיין שייך ללמוד ממנו משהו. העבודה של להיות "לומד מכל אדם" נמשכת מהמידה של "עין טובה", מי שיש בו עין טובה מצליח לראות בכל אחד את הטוב שבו, למצוא את הנקודה שבה ניתן ללמוד ממנו דבר טוב, וכך הוא לומד מכל אחד והולך ומתחכם. תוספת חשיבות יש בדבר כאשר מהנקודה הטובה אפשר ללמוד מוסר לעבודת ה' שלנו, ודאי שבאופן כזה אנחנו עוד יותר מחויבים לחפש את

הדעת שלא יהיו יהודים בארץ ימחו אותות האומה'. נמצא שאם ישראל מסרבים להיכנס לארץ, הרי זה כאילו הם מוותרים על עצם קיומה של האומה ועל יישום יעודה בעולם. לכן בא העונש הקשה של חורבן בית ראשון ושני ופיזור העם בקצות תבל, "אתם בכיתם בכיה של חניס ואני אקבע לכם בכיה לדורות".

זהו מוסר ההשכל אותו יקח עמו כל אחד כצידה לדרכו, דרך החיים המזמנת לאדם ניסיונות אין סוף. נכון, מן השמים נותנים ניסיון לכל אחד, אך יחד עם זאת מעניקים גם את ההכנה לניסיון, מאותתים לאדם מן השמים ומזמנים לו ראייה או שמיעה כדי שיפיק את הלקח לעצמו, רק על ידי הסקת המסקנות, יוכל להתמודד עם כל אשר ייקרה בדרכו.

למדנו עד כמה המבחן באמונה יסודי וחשוב, כאשר כמעט ואין דבר שלא קשור ושייך לאופן ראיית האדם בעצמו את הקורה עמו בעין נכונה, בהירה ואמיתית, וממילא תגובותיו לאחר פרשנותו, יהיו ודאי גם כן בהתאם.

***

דווקא מתוך קשיים וניסיונות אפשר להחכים, לצמוח ולהצמיח, ובעיקר לקבל שפע סייעתא דשמיא...

תורה מתוך הדחק - מגלה עוצמות מיוחדות

שמעתי מכמה מגידי שיעורים ותיקים ומנוסים בחודש האחרון (אייר תש"פ) על תופעה מעניינת ומפליאה ביותר בה הבחינו בתקופה זו, בצל ה"קורונה", כאשר השיעורים נמסרים דרך קווי הטלפון.

לא מעט תלמידים, שבמשך השנה לא הראו התעניינות גדולה, וחלקם אף לא השתתפו במשא ומתן הנמסר בשיעור, לפתע החלו לגלות עניין בלימוד ואף שואלים ומקשים, מבקשים ללבן עוד נקודה ולחדד עוד יסוד, ממש מתוך העמקה בסוגיא ברמה גבוהה יותר, ולא זו בלבד אלא שאף ההספקים בחומר הנלמד גדולים יותר.

לתמיהתם כיצד ואיך אירע המהפך, ודווקא בתקופה לא קלה ומורכבת שכזו. נענה ונאמר - אין זו אלא סייעתא דשמיא מיוחדת המסורה לעמלי תורה! דווקא כשיש קושי, דווקא בשעת הדחק, מתעלים ומגיעים להשגות גדולות.

נפלא ומחזק!!!

כדי שלא ירבה בהשתדלות יותר מהמידה, כדבר זה כתב הגר"א (בפירושו ליהושע ב, א) "וישלח יהושע... מרגלים חרש... פירוש, שלחם בשתיקה, כמו 'רוח קדים חרישית' שלא יכשלו כבראשונה", והיינו ממש כדברינו.

ה. "עשה תורתך קבע ומלאכתך עראי", ולזה צריך שתהיה עיקר שאיפתו אל התורה ויחזק את השאיפה לתורה בלבבו כל כך עד שימסור נפשו עליה. וכאומרם ז"ל אין דברי תורה מתקיימים אלא במי שממית עצמו עליה. וכאשר שאיפת חיו תהיה רוחנית, ממילא ימעט בהשתדלות הגשמית, וגם ימעט בזמן אשר יבלה על עניינים הגשמיים, וכפי ערך שאיפה אל הרוחניות לא יתהה גם אם לא יצליח בגשמיות, כי אין לך תהייה אלא מתוך שאיפה שלא נתקיימה.

הזהירות מהעצלות במסווה של ביטחון

אמנם צריך להיזהר שלא יחליף עצלות בביטחון. שיש המונע מלהשתדל מפני עצלותו, ותולה בביטחון. וצריך לדעת שכל מה שמבטל ממלאכתו מפני עצלותו, בודאי יחסיר לעצמו. כי רק הבטחון מביא לסייעתא דשמיא, וכמשי"כ: "יהי חסדך ה' עלינו כאשר יחלנו לך", משא"כ העצלות. ואל יטעה האדם לומר שישתמש בעצלות לסייע לביטחון בדרך שלא לשמה, כי לא שייך שלא לשמה בביטחון. וטעמו של דבר שאין מניעת המלאכה מצוה, אלא הביטחון שבלב שתביא למעט בה, היא המצוה. ואדרבא, אם ימעט במלאכה מפני עצלותו, הלא יתעצל גם בעבודתו הרוחנית ונמצא יושב בטל, וא"כ רפואתו היא שיתייגע במלאכה, וגם זולת זה לא שייך שלא לשמה בביטחון, כי במצוות שבלב לא שייך שלא לשמה.

חומרת חטא המרגלים עולה על חטא העגל

כעת נבין דבר נוסף, מפני מה היה העונש על חטא המרגלים חמור אף יותר מהעונש של חטא העגל, הרי לפי ההיגיון מסתבר לכאורה כי בחטא העגל היתה כפירה בעיקר, עבודה זרה, השקולה כנגד כל העברות:

אלא, שאם נתבונן לעומקו של חטא המרגלים, נגלה שהיתה בו נסיגה מוחלטת מכל הייעוד שלמענו נברא העולם.

הייעוד העיקרי של העולם הוא שתהיה בו אומה שתמשיך את דרכו של אברהם אבינו, ומרכז החיים שלה יהיה פרסום האמונה באלוקי עולם. אומה זו יכולה להתקיים אך ורק בארץ ישראל, כפי שהרמב"ם כותב בספר המצוות (עשה קנ"ג): שאם יעלה על

מופץ לעילוי נשמות ישראל אשר אין מי שיזכיר וינציח שמותם
הארות והערות יתקבלו בברכה במייל זה

שבת שלום

מיכאל זכריהו